

Bijlage 6 : De geschiedenis van het klooster/de abdij van Bornem aan hand van data: leidraad voor verder onderzoek

- Periode 1: Een leeg klooster

25 mei 1598: Coloma ontvangt een volmacht om een nieuw klooster op te richten voor de Paters Fransciscanen -Recollecten. Doel van de ijvere Fransciscan Pater Sedilius is een school op te richten. Hij heeft hiervoor een ruime woning nodig en een kapel. Coloma krijgt het recht om voor het hoofdaltaar van de kloosterkerk begraven te worden.

Er wordt een plaats op de Dilftsheide gekozen op een zandige helling voor de bouw van een klooster en een kerk.

Eind juni 1599 wordt met de voorbereidingen begonnen. Reeds in 1589 stond er een brouwerij "up den dilve" die brouwde in opdracht van de ontvanger van het kasteel. De vroegste betaling aan een aannemer voor het bouwen van de abdij dateert van 11 juni 1599 voor het afbreken van de oude muren van deze brouwerij op de plaats waar het klooster moest komen. Ook de funderingen van de brouwerij worden afgebroken. In juli 1600 wordt ook een kelder van de brouwerij afgebroken. Op 12 juni 1599 en gedurende de maanden juli en augustus 1599 werden de grachten en de riolering aangelegd. Het is onduidelijk in welke mate het gebouw van de brouwerij geïntegreerd werd in het klooster.

In november 1600 werd de schaliedekker betaald voor het lestenendak van het klooster. Blijkbaar is eerst het klooster gebouwd en dan pas de kloosterkerk.

1603: klooster is zo goed als af; plaatsen herdenkingssteen. (pas in 1899 in de kloostergang geplaatst; voordien boven de kerkdeur geplaatst tot aan de afbraak, van de kerk in 1839)

Wordt van af dan het **Klooster van het Heilig Kruis** genoemd door de schenking van een relikwie van het Heilig Kruis door Pedro Coloma.

1621: de Franscicaan Sedelius sterft en het klooster in onbewoond.

1621: dood van Pedro Coloma zonder dat hij toelating heeft verkregen om de mis op te dragen in het klooster en de Relikwie te laten vereren.

Na 1629: onderhandeling tussen Pedro II en de Orde van Citeaux ; aanbieding om van het klooster van Bornem een vrouwenklooster te maken.

Verschillende andere aanvragen: maar geen van allemaal lukt.

22 november 1632: baron Coloma stuurt een ruwe schets van het klooster naar Cisterciënzer Henriquez . Deze belangrijke schets wordt bewaard in het kasteelarchief (Serie 2, Carton 19, Liasse2).

1637-38: er worden werken en herstellingen uitgevoerd aan het klooster; er werd een altaarsteen gemaakt; vensters voor een total van 307 voeten groot; er worden 57 zakken kalk geleverd en 8000 plaveistenen per scheepsvracht.

1639: onderzoek door Paus Urbanus VIII via de bisschop van Gent: of er in het klooster mis mocht worden gelezen.

1641: uitspraak van de Geheime Raad te Brussel dat er in Bornem geen klooster mag worden opgericht

De kapel moet een dotatie krijgen ; anders kan de H. Mis er niet gelezen worden en kan er ook geen klooster zijn.

8 november 1641: Toestemming van de bisschop aan de Dominicanen om zich te vestigen in het klooster

16 februari 1642: erkenning van de relikwie

24 februari 1643: toelating de relikwie publiekelijk tentoon te stellen.

Strijd tussen de Franciscanen en de Dominicanen om het klooster voor de Raad van Brabant.

De Franciscanen winnen maar de Dominicanen blijven in het klooster. Er wordt een klokje in de kerktoren gehangen (het betreft dus een kapel met torentje).

1646: de Dominicanen mogen blijven tot na de veldtocht op voorwaarde dat ze bidden voor de hertog van Lorreinen

Het juridisch steekspel blijft en de Dominicanen vertrekken.

1647: Aanvraag voor de zusters Clarissen uit 's Hertogenbosch om in het klooster te mogen blijven

Tevens aanvraag van de Dominicanen uit Nederland om naar het klooster te komen.;

Aanvraag van de Benedictinessen van Geraardsbergen en van de Norbertijen.

Alles mislukt: in mei 1651 staat het klooster leeg.

9 oktober 1650: door van Pedro II Coloma ; wordt opgevolgd door zijn zoon Jan Frans Coloma. De baanderij van Bornem wordt een graafschap.

In **1653** schrijft Coloma naar de Dominicanen dat het reeds 17 jaar geleden is dat het klooster aan hen werd afgestaan. Ze beloven goede en voorbeeldige religieuzen te zenden maar het wordt niets.

4 juli 1654: schenking van het klooster aan de Wilhelmiëten (schenkingsacte in het archief van het kasteel van Marnix van Sint Aldegonde)

9 oktober 1650: door van Pedro II Coloma ; wordt opgevolgd door zijn zoon Jan Frans Coloma. De baanderij van Bornem wordt een graafschap.

Jan Coloma is zeer bevriend met de Dominicanen; de Wilhelmiëten worden terug naar Beveren gestuurd en het klooster gaat terug naar de Dominicanen.

9 maart 1658: octrooi uitgeschreven door Filips II die de toelating geeft aan de Engelse Dominicanen om het klooster te bewonen (octrooi in het archief van het kasteel van Marnix van Sint Aldegonde)

6 april 1658 : stichting en dotatie van het klooster van de Engelse Dominicanen te Bornem door Jan Coloma (Miroeus Diplom. T. III p. 280)

De orde van de Dominicanen is in Provinciën verdeeld die onder provincialen staan die onderworpen zijn aan het algemeen bestuur van een generaal. Een prior staat aan het hoofd van elk klooster.

- Periode 2: Het Engels Klooster: de Dominicanen te Bornem

In 1536 onder Hendrik VIII is de kloosteropheffing begonnen in Engeland. Met tussenpozen en afhankelijk van de regerende vorst werd het katholicisme hersteld .

In **1663** was bijna de ganse Dominicaanse provincie in Engeland teloorgegaan.

21 september 1629 wordt Philip Thomas Howard geboren; zoon van Hendrik Frederik Howard en Elisabeth Stuart. Zijn grootvader is Thomas Howard , graaf van Arundel en Surrey en nog tal van andere titels. Deze familie behoort tot de hoogste adel van Engeland.

Tussen 1639 en 1651 woedt er een burgeroorlog in Engeland en komt het Protectoraat onder Cromwell aan de macht.

Graaf Thomas Howard, zogezegd protestant maar toch katholieke gezind, gaat met zijn kleinkinderen voor alle veiligheid naar het vasteland.

Via Antwerpen en Spa reizen ze door naar Italië . Philip zal er in het klooster van de Dominicanen treden in Cremona op **28 juni 1645**.

Hij legt zijn geloften af op **18 oktober 1646** in het klooster Sint Sixtus te Rome

Na zijn studies vat hij het idee op om een geregelde inrichting te stichten van waaruit de Engelse, Dominicaanse provincie opnieuw kan werken.

Uit eigen middelen en door giften uit de nog bestaande Engelse katholieke families kan hij een fonds opbouwen om een gebouw te zoeken . Er worden hem gebouwen getoond in Dendermonde, Gent , Oudenaarde. Wellicht blijft hij in Vlaanderen gezien de dichte en gemakkelijke verbinding met Engeland.

Uiteindelijk wordt hem Bornem aangeboden door de relaties van Jan Coloma met de Dominicanen.

Door het reeds bestaande octrooi konden Coloma en de Dominicanen in de herfst van **1657** een overeenkomst sluiten. Het klooster had eindelijk zijn bestemming gevonden.

Op **17 april 1657** trekken de Dominicanen het klooster binnen. Ze waren met 4 paters uit Engeland, drie Engelse novicen uit Brussel en een Engelse knecht Georges Daggitt voor Thomas Howard.

- Wat vond Thomas Howard te Bornem ?

In **1592** werd door Pedro Coloma, de oude duiker aan de Oude Schelde vervangen door een nieuwe sluis. Hiermee werd Bornem terug ontsloten en kwam de gemeente in verbinding met andere handelsdrijvende gemeenten en steden. De drassige landen en de luchtverpestende poelen werden meersen en weilanden; men deed er aan akkerbouw, vlasteelt . Bornem werd een rijke gemeente.

Het klooster was toen in slechte staat: de kerk was 100 voet lang (30 meter) en 30 (9 meter) voet breed met een houten dak bedekt met leien. De vensters waren met stro gestopt. Het interieur was in een even slechte staat.

De landerijen bedroegen nog geen halve Engelse morgen (een kleine ha).

Er worden cellen in gereedheid gebracht en een zaal als bibliotheek ingericht. Voor een studie en onderwijzend klooster was dit van groot belang. Het klooster vertoonde geen rijkdom , de predikheren hadden een gelofte van armoede afgelegd.

Engelse Dominicanen die over de verschillende provinciën verspreid waren, worden aangetrokken om in het klooster te komen studeren. Het klooster wordt dan ook een internationaal studiecentrum.

Thomas Howard was zowel prior van het klooster als novicemeester van het zo pas opgerichtte noviciaat.

Ook de bibliotheek werd verrijkt met talrijke boeken geschonken door de familie Howard waaronder een kostelijk gebedenboek met miniaturen geschreven rond 1475.

1659: Thomas Howard start met een College met als doel om aan alle katholieke jongeren van Engeland katholiek onderwijs te geven. Dit was in hun geboorteland verboden. Het College zou trouwens een Engelse kweekvijver worden die voor de ordeprovincie van Engeland, leden moest werven.

Dit is de verklaring waarom men nog spreekt van het Engels Klooster. Doorheen de nu volgende jaren zullen tal van Engelse leerlingen in Bornem onderwijs genieten en zullen ook tal van giften van vooraanstaande Engelse families aan dit klooster gedaan worden. De lijst is te lang om ze hier allemaal op te noemen.

De band met de Engelse katholieke geschiedenis is dus zeer groot.

Thomas Howard wou een College bouwen op de Dilft . Hij wou aan de westkant van de Dilft schoollokalen oprichten en deze met een overdekte gang van ongeveer 200 meter lang verbinden met de oostkant van het klooster. De eigenaar van De Dilft weigert echter te verkopen.

In 1660 komt Karel II op de troon in Engeland; Thomas Howard is zijn vertrouweling. Hij wordt benoemd als eerste kapelaan van de Koningin. Dit vereist dat hij voortaan meer aan het Engelse hof verbleef .

In **1661** overleed Georges Daggitt, de vroegere knecht van Howard, die ondertussen lekebroeder was geworden. Hij was de eerste die in het klooster van Bornem stierf en werd begraven in de kloostergang aan de kerkdeur. Voor deze gelegenheid werden pand en pandhof van het klooster ingewijd tot begraafplaats. De zuster van Thomas Howard : Catharina Howard wordt naast Dagitt begraven. Toen men later de grondvesten van de kerk herstelde ; zijn er inderdaad twee geraamten op deze plaats tevoorschijn gekomen.

Ondertussen kocht Thomas Howard een halve bunder land aan de oostkant van het klooster; dit perceel zou de moestuin worden.

In **1662** werd de gracht die tussen de straat en het klooster liep, gedeeltelijk gedempt om de weg te verbreden die van de straat naar de brug en het klooster leidde.

Ondertussen bloeit het klooster en neemt het aantal religieuzen toe. Gezien de terreinen van De Dilft niet kunnen gekocht worden besluit men de gebouwen van het klooster zelf te vergroten.

Herman Wauters, een lekebroeder uit Gent moet hiervoor plannen opmaken.

In de zomer van **1662** wordt aan de oostkant van het convent, een derde rij gebouwen opgetrokken, dank zij de toestemming van Catharine Van Hove (**21 juni 1662**: toestemming van Catharina Van Hove - Abdij archief van Bornem) die toestond dat er op hun terreinen gebouwd en getimmerd werd.

Die gebouwen werden in 1898 afgebroken en bevatten de "Albertus" kamer en werden later de brouwerij.

Zoals gemeld verbleef Howard veel in London; maar keerde ieder jaar voor enkele maanden terug naar Bornem. Voor deze gelegenheid werden er lezingen en een banket gegeven in de grote eetzaal van het klooster.

Er worden herstellingen door Herman Wauters uitgevoerd aan de kelders onder de refter van het klooster: deze werden in **1661** gegraven en stonden 4 voet diep (dit zou dan 1m20 zijn) onder water.

Broeder Herman slaagde erin om in dergelijke moeilijke omstandigheden een vloer aan te leggen die bestand was tegen het opborrelende water. De beschrijving is als volgt: boven de waterafleidende riolen legde hij een driedubbele laag steengruis, mortel en cement, elk een vinger dik en stopte in het laatste gat een steen in voden gewikkeld. De

vodden waren doortrokken van een mengsel bestaand uit kaarseindjes, padden en zwavel in een mortier samengestampt.

Tweehonderd jaar later, in 1874, begaat de keldermeester de onvoorzichtigheid om dit eigenaardig stopsel eens op te lichten en had daarna de grootste moeite om het opborrelende water tegen te houden.

In **1661** werd ook de kruisgang van het klooster overwelfd en werden nieuwe kamerverdelingen gemaakt . Het hoogaltaar werd meer vooruit in de kerk gebracht zodat het koor groter werd.

De pandhof en pandgang werden ingezegend als begraafplaats.

In **1665** wordt Thomas Howard hoofdaalmoezenier van de koningin van Engeland en krijgt hij een aanzienlijke toelage die hij gedeeltelijk gebruikt om de financiële toestand van de priorij te verbeteren.

In **1666** heerst er pest in Bornem; meer dan 140 personen sterven alsook de bewoners van De Dilft. Het klooster wordt gespaard.

In **1667** vallen de troepen van Lodewijk XIV het klooster binnen maar kunnen afgekocht worden met een aanzienlijke som geld.

In **1671** werd de kerk van een stenen overwelfsel voorzien en 5 voeten verhoogd . De graaf van Bornhem laat zijn wapenschild in de vensters plaatsen. Het voorplein aan het front van de kerk was zo nauw dat een rijtuig niet kon omkeren. Het werd enkele meters verbreed.

Dankzij de relaties van Thomas Howard aan het Engelse hof en door middel van de Franse gezant de Ruvigny wordt Bornem gespaard van de baldadigheden van het Franse leger. Het klooster wordt een toevluchtsoord voor de ganse streek. Lekebroeder Coomans wordt zelfs afgevaardigd om de belastingen, die de Fransen eisten te gaan negociëren met een grote vrijstelling tot gevolg.

Thomas Howard had alle redenen om van het klooster een beschermd toevluchtsoord te maken: in Engeland wordt de druk van de protestanten op de katholieken steeds groter.

In **1674** gaat Thomas Howard dan ook terug in het klooster wonen.

Op 9 juni, **1675** komt een koerier aan te Bornem die de weg vraagt naar het klooster en na het zien van een arm en klein gebouw nauwelijks kan geloven dat dit het klooster is. Hij brengt het nieuws dat Paus Clemens X, Thomas Howard tot Cardinaal-Priester is benoemd.

Dit betekent dat hij spoedig naar Rome zal verhuizen. Niet zonder naar middelen te zoeken om het klooster te vergroten zodat in plaats van 13 religieuzen er nu 20 kunnen verblijven. Dit zal echter niet doorgaan.

Op 13 september **1676** wordt de vernieuwde kerk uiteindelijk gewijd (Abdijarcief Bornem met zegel in een aparte doos).

13 november 1677: baron Coloma verkoopt een stuk grond aan Thomas Howard (Abdijarchief Bornem)

Om te kunnen ontsnappen aankomende ongeregelde heden, wordt een refugie huis aangekocht in Antwerpen in de Ijzerstraat, dat echter reeds in 1697 opnieuw wordt verkocht.

Het klooster blijft dus vechten om de nodige middelen te verzamelen maar beleefd een lange tijd van grote armoede.

Voor het vertrek schenkt Howard aan het klooster een zilveren godslamp en een zilveren wierookvat, waarschijnlijk afkomstig van de koninklijke kapel te Whitehall. Beide worden nog steeds in Engeland bewaard.

In de kerk laat hij op zijn kosten, nieuwe biechtstoelen en een koorgestoelte maken.

Op **17 juni 1694** overlijdt Cardinaal Thomas Howard te Rome en wordt hij begraven in de Sint Maria Sopra Minerva kerk.

Van de opvolger van Howard hebben we een interessant document met een beschrijving van het klooster:

In 1674 en 1675 werd het klooster op het volgende getaxeerd: 2 bunderen : “ ...het clooster bestaande in huijsinge, boomgaerden beneffens een cleijn coerken plantsoenbosch...”.

De kerk had drie altaren: het hoofdaltaar toegewijd aan het H. Kruis en aan de Koningin van de Allerheiligste Rozenkrans was versierd met twee schilderijen: de afneming van het Kruis, een geschenk van Baron Coloma toen de kerk in 1639 werd geopend. Dit schilderij is verdwenen. Het andere stelde Onze Lieve Vrouw voor met het kindeke Jezus die beiden een rozenhoedje schenken aan de H. Dominicus en de H. Catherina van Siena.

Het zijaltaar aan de Evangeliekant stelt de H. Dominicus en Sint Thomas van Aquino voor. Het zijaltaar aan de Epistelkant stelt de H. Catherina van Siena en Sint Rosa van Lima voor.

Dit laatste altaar werd later vervangen door het altaar van Sint Amantius.

Hieruit kunnen we wellicht afleiden dat de kapel driebeukig was.

Altaar van de H. Amantius (archief abdij van Bornem)

In **1665** werd door barones van Moriënsart een vergulde zilveren monstrans met zes engeltjes geschonken om het relikwie van het Heilig Kruis in onder te brengen. Deze zilveren monstrans werd op bepaalde dagen uitgesteld, zoals de 3de mei en de 14de mei, ter verering. De monstrans werd door de Dominicanen naar Engeland meegenomen.

In **1685** was het aantal religieuzen geslonken tot 5.

In **1673** was immers het wereldlijk college afgeschaft en men had een school of hospitium opgericht waar de kandidaten van de Orde hun studiën komen voleindigen.

In **1702** zou men voor de eerste maal de nieuwe kloosterbrouwerij in gang stellen. De brouwerij was in een aanpalend gebouw.

1690-1700: er is een groot gebrek aan broeders . Daarom besluit men het college te heroprichten en ook niet Engelse katholieken toe te laten.

In **1703** kent de school langzaam een heropbloei. Bijna alle katholieke, Engelse families staan op de lijst van de studenten.

Bede Jarrett schrijft in zijn boek The English Dominicans dat hij niet weet hoe de Engelse Dominicaanse provincie zou overleefd hebben zonder de school van Bornem.

Hij schrijft verder: De jongens droegen allen een uniform: een korte soutane met zwarte gordel, lederen knieshorten, lange kousen, schoenen met een gesp en een hoed. Ze studeerden ook grieks en latijn, muziek, frans en leerden schermen en dansen (in de facturen zijn rekeningen voor aankoop van fluiten en violen teruggevonden).

Blijkbaar was de abdij ook gekend voor raven. Dit was een gekend fenomeen voor iedere student van Bornem. Of toch de legende van die ene raaf die van 1666 tot 1721 in het klooster is gebleven.

In **1704** ontvangt de kerk van Coloma een hoogaltaar uitgewerkt door Kerrixx van Antwerpen.

Onder het priorschap van P. Pennington werden er rond de vijvers van Bornem, lindebomen geplant. De vijvers waren zeer visrijk en op één dag ving men meer dan 300 karpers waarvan men de 200 kleinste terugzette.

In **1712** ontving het klooster het bloed van de H. Paus Pius V , Dominicaan die heilig verklaard was.

Indezelfde periode ontstaan er ook pelgrimstochten naar het graf van de H. Amantius, patron tegen hoofdpijn en zenuwkoorts. Het altaar van de H. Catharina wordt vervangen door een altaar met de H. Amantius waarvan het skelet in een doorzichtig schijn is opgeborgen.

Vanaf **1726** kent het klooster opnieuw vooruitgang inzake inwonende studenten. Het aantal klom in de tweede helft van de achttiende eeuw tot meer dan 20.

Buiten het verblijf- en leergeld moesten ze elk ook een zilveren lepel en vork inbrengen.

In **1742** liet baron Charles Stourton zich een “kwartier” inrichten in de kloosterbrouwerij waar hij in alle rust kon verblijven. Aan de zuid oost kant van het klooster werd dan ook door de barones een nieuwe brouwerij opgetrokken.

In datzelfde jaar werd het oude kerktorentje van het klooster dat naar beneden was gestort en er werden ook herstellingen gedaan aan de voorkant, achter- en gedeeltelijk aan de zijkant van de kerk.

Tijdens de periode van Maria Theresia was het aantal religieuzen dat onder het Spaans bewind tot 15 was beperkt niet meer beperkt. Het klooster kon nu verder uitgroeien.

In **1748** gaven de baron en barones Stourton niet enkel geld aan het klooster maar ook alle linnen en beddegoed voor het ziekenhuis, en lieten ze het dak van de kerk herstellen.

In **1750** werd opnieuw door de familie Stourton een legaat gedaan voor een nieuw altaar van Sint Thomas dat nu nog in gebruik is.

In **1753** werd een uurwerk voor de toren geschonken door de Tourville van Aston Flamvile familie en het Sint Thomasaltaar en verschillende andere beelden verguld.

In **1755** bekwamen de paters een amortisatie van dertig stukken land of 7888 roeden (in Dendermondse roeden zou dit een 26 ha zijn).

In **1768** besluit Thomas Norton de vervallen gebouwen van het klooster te herbouwen. . De plannen werden gemaakt door Pater Lewis Brittain. Bouwmeester Jan Van Gelder wordt aangesteld. (Jan Van Gelder is een Brussels bouwmeester die kan geïdentificeerd worden als of was familie van: de schrijnwerker Jean Van Gelder, werkzaam in het klooster van de Engelse dominicanessen te Brussel in 1775; de architect Van Gelder die in 1790 de vernieuwing van het klooster van de kapucinessen van Sint-Franciscus te Brussel voltooide; de architect J. Van Gelder die werkzaam was voor de Gentse Sint-Sebastiaansgilde in 1775 en de versiering verzorgde van het Brusselse stadhuis voor de Staten Generaal van 1815).

De oude gebouwen werden afgebroken en het jaartal **1769** in de arduin van de puntgevel laat veronderstellen dat deze gevel reeds in dat jaar was voltrokken. Het tympaan werd vroeger van een uurplaat voorzien, daarna van een venster en pas later in 1900 door een rechthoekige nis met het beeld van Sint Bernardus vervangen.

Op 14 september **1771** werd de eerste steen gelegd van het College met als doel er 150 studenten te huisvesten. Het geld voor de verbeteringswerken werd grotendeels uit Engeland gehaald door middel van giften en schenkingen per testament en door leningen van begoede Vlaamse families.

Beschrijving van het nieuw gebouw volgens Van Doninck:

Het nieuwe gebouw moet met het college een volmaakt vierkant vormen, waarvan de noordervleugel de kerk uitmaakte. Het oude kerkje werd niet herbouwd noch de sacristie.

Blijkbaar werd het oorspronkelijk plan niet volledig uitgevoerd.

Het nieuwe gebouw had slechts één verdiep boven het gelijkvloers, met uitzondering van het noordeinde van het college (westvleugel) met twee verdiepingen.

Hier waren gelijkvloers: de spreekkamers; op het eerste en tweede verdiep: de logeerkamers van de gasten en de oudere studenten. De jongere studenten hadden kamers en een gemeenschappelijke slaapzaal op het eerste verdiep.

Het gelijkvloers van deze westvleugel waren de schoollokalen en de refter van de studenten gevestigd.

De refter van de studenten werd later de Sint Thomaskapel (was 40 voet lang of 12 meter en 26 voet breed of 7,80 meter; wat overeenkomt met de huidige situatie plus de verbindingsgang) en sloot aan op de keuken van het klooster. De keuken is nu studiezaal, die op haar beurt paalde aan de refter van de monniken van het klooster ; nu de kapittelzaal.

Op het verdiep waren de bibliotheek en de kamers van de professoren en de andere religieuzen.

De oostkant diende voor leszalen filosofie en theologie en gedeeltelijk voor sacristie.

Op het verdiep waren het noviciaat en de kamers van de professoren en de jongere religieuzen.

De zolderverdieping was ingedeeld in ruime vlieringen die als slaapvertrekken voor studenten en broeders gebruikt werden.

Van het in 1603 gebouwde klooster van Coloma bleef dus waarschijnlijk niet veel meer zichtbaar staan, buiten het kerkje. De twee zuidwaarts uitlopende vleugels zonder verdiep aan de zuidkant waren immers door Philip Howard in 1668 opgericht.

Ze deden dienst als magazijn, werkhuis en brouwerij en werden in 1898 afgebroken.

De kloostertuin werd in **1772** aangelegd met wegen en paden die nog steeds dezelfde zijn.

Er werden nieuwe vijvers gegraven en voorzien van een eilandje. Deze werden later terug gedempt.

In **1775** was het college zeer bloeiend en had meer dan 120 studenten

In **1779** gaf Catharina Stourton opnieuw giften voor de herstelling van het kerkorgel en om het ziekenhuis te voltooien .

In **1783** , bij het nagerecht van het middagmaal ontstond een gevecht tussen twee studenten om een appel. Beide waren Ieren. Zij gebruikten tafelmessen en één van hen Josephus Williams werd doodgestoken. In de huidige Sint Thomaskapel bevindt zich nog zijn herdenkingssteen; hij werd begraven tussen de kerk en de sacristie. De herdenkingssteen werd geplaatst bij de herstelling van de Sint Thomaskapel in 1903.

Onder het bestuur van prior P. Bullock van 1789 tot 1792 beleefde het klooster zijn meest voorspoedige dagen.

In **1792** verklaarde Frankrijk de oorlog aan de Oostenrijkers en het Engels klooster werd gebruikt als inkwartiering en krijgshospitaal van Oostenrijkse officieren en soldaten. De officieren leefden op kosten van de paters en namen gezamenlijk de maaltijden. De voertaal was latijn.

Tussen 1790 en 1794 kwamen steeds minder Engelsen naar het klooster en de Engelsen die er waren trokken langzaam terug.

Vanaf **1794** hebben de Fransen terug de bovenhand en gezien de vijandelijkheden van de Fransen tegenover de Engelsen besluiten de paters van Bornem te vluchten. Ondertussen zijn ook de Dominicanessen van Brussel in Bornem toegekomen om verder te vluchten naar Engeland.

Gekleed in wereldlijke klederen en met pruiken om hun geschoren kruinen te verbergen, nemen ze alles mee wat maar enige waarde heeft op hun vlucht, waaronder dus ook de relikwie van het Heilig Kruis.

De paters gingen in Engeland naar Carshalton in Surrey en probeerden daar een school te openen. In 1810 werd de school gekocht door een leek die er de Borhem Academy in vestigde en die nog enkele jaren succes had. De provincie ging naar Hinckley en de laatste pater van Bornem leefde lang genoeg om de kerkelijke hiërarchie in Engeland hersteld te zien in 1850.

September 1795: verzegeling van het klooster door de Franse Commissarissen.

Voor het schooljaar 1795-1796 krijgen de paters de toestemming om terug les te geven; het zijn enkel nog Vlaamse studenten.

September 1796: alle kloosters worden opgegeven ; in november wordt een inventaris gemaakt van het klooster.

De overgebleven paters trachten onder de Engelse vlag hun kloostereigendom en het college te redden maar slagen er niet in.

6 november 1796: de openbare verkoopdag van het klooster als nationaal domein.

Op **10 april 1797** heeft de toewijzing plaats van de abdij: bestaande uit huis, stallingen, opslagplaatsen, tuin, vijvers, dreven en bos in totaal met 782 bomen en 314 haagbeuken aan Louis Frère, parfumeur van Antwerpen. De paters kunnen hun eigendom echter terugkopen door middel van revolutionaire bons die ze verzameld hadden en geven in burgerkledij terug les.

5 november 1798: gevecht tussen de Franse militairen en de Brigands van de Boerekrijg.

Vanaf de molen ten noorden van de abdij wordt het ganse dorp van Bornem platgelegd door kanonschoten. Het klooster wordt gedeeltelijk in brand gestoken en leeggeroofd door de Fransen.

Alle religieuzen moeten een eed afleggen , hun geloof afzweren en trouw aan de republiek betonen. De paters van Bornem doen dit niet en kunnen door middel van steekpenningen ontkomen.

De zaak bekoelt en het college gaat weer open. Het wordt één van de grootste instellingen in Vlaanderen waar nog katholiek onderwijs wordt gegeven. Het aantal leerlingen wordt zo groot dat men (waarschijnlijk; de bronnen zijn niet gans duidelijk) de nabijgelegen Dilft aankoopt in 1800. Het zou 2 jaar eigendom blijven van de paters.

1799: Napoleon herstelt de katholieke godsdienst en er worden ook staatsscholen opgericht die een concurrentie vormen voor het klooster. Slechts de mindere burgerklasse biedt zich nog aan in het klooster, met alle gevolgen.

1809: Men wil het klooster afbreken ; het kwam zover niet maar het klooster bleef een grote schuldenlast hebben.

In **1823** besluit de Orde van de Dominicanen het klooster op te geven; van juni 1823 tot augustus 1824 wordt alles verkocht: de kerk, het klooster, vijver, grachten , meubelen, bibliotheek en huisraad.

Het Klooster van het Heilig Kruis werd 167 jaren door de Engelse Dominicanen bewoond.

- Periode 3: De Sint Bernardusabdij van Bornem

23 april 1825 komt het klooster in handen van Philip Storms, makelaar te Deurne.

De school bleef bestaan ook na de verkoop van het klooster. De eigenaar gaf de landerijen in huur aan ingezetenen van Bornem. Een groot deel van het gebouw blijft echter te huur staan en verval.

14 oktober 1833: de overblijvende monniken van de abdij Sint-Bernardus-op-de-Schelde komen zich in het gebouw vestigen.

“Sint Bernards opt Scheldt” werd gesticht in 1237 en opgeheven in 1797 . Deze cisterciënzersabdij telde toen 61 religieuzen. Na de Franse tijd werd tijdens het bewind van de Calvinistische Nederlanders een groot deel van de inboedel verkocht of aan kerken in het Antwerpse gegeven.

In 1833, na de Belgische onafhankelijkheid, waren de Bernardijnen nog met 5 . Het klooster aan de Schelde was een gevangenis geworden. Ze gingen op zoek naar een nieuwe verblijfplaats in de onmiddellijke omgeving.

Op **1 oktober 1833** werd het H Kruisklooster verhuurd voor een termijn van 30 jaar aan de Bernardijnen onder leiding van superior Vincentius De Clercq.

Visitator Mgr. Corselis uit Rome brengt in 1835 naam, rechten en privilegiën van de Sint Bernardusabdij over aan de abdij te Bornem, waaronder ook het logo van de Sint Bernardusabdij: “Aan de oever geneer ik mij” met afbeelding van een reiger met in zijn snavel een paling.

Eerste superior werd Robert Van Ommeren (pas in 1856 verkreeg men het recht een abt te kiezen). Hij verkreeg zijn abtswijding te Rome. Door vele jaren van leegstand was het klooster in een bouwvallige staat.

Op **5 augustus 1836** werd het klooster gekocht door de Cisterciënzers. De financiële basis voor de herstichting is een aantal vroegere eigendommen die aan de nog laatste kloosterlingen toebehoorden.

1836: terugkeer van tal van schilderijen van de abdij Hemiksem vanuit de abdij van Westmalle naar de abdij van Bornem.

1838 : Het loden kruisbeeld naar ontwerp van Frans Duquesnoy en uitgevoerd door Arthus Quellinus afkomstig van de Sint Bernardusabdij wordt in de muur van het klooster geplaatst.

De oude kloosterkerk was bouwvallig en wordt afgebroken. De eerste steen van de nieuwe kerk wordt gelegd op **9 juni 1840**. De bouwmeester is Fransen van Antwerpen.

Men treft een zwakke grondlaag en zelfs drijfzand bij het steken van de fundamenteën. Blijkbaar heeft men alle grote en kleine graf-en gedenkstenen gebruikt om de fundamenteën te verzwaren.

Op **27 september 1842** wordt de kerk ingewijd.

Op **17 maart 1844** komt een nieuw orgel.

In **1863** werd het kwartier van de lekebroeders met de keuken gebouwd.

In **1866** werden de werkhuizen en de stallen gebouwd; in **1872** de bibliotheek door architect J. Schadden

Bibliothecarissen Edmundus de Fierlant en Benedictus van Doninck hebben hiervoor een mooie verzameling van boeken bijeengebracht. Vooral de door hen bijeengebrachte werken van de Cisterciënzerorde droegen bij tot de faam van de bibliotheek van Bornem. Het aantal boeken uit Hemiksem was immers beperkt; het zouden 3000 banden zijn. Het aantal boeken van de Heilig Kruisklooster is nog beperkter.

In **1887** (1891 ?) werd er een groot orgel vervaardigd door Vereecken- Van Gijzegem.

Onder Abt Amedeus De Bie (1895-1900) en tussen **1889 en 1892** worden er nieuwe koorstoelen gemaakt door beeldhouwer Janssens uit Sint Truiden.

Tussen **1890 en 1897** laat deze abt ook de schuren bouwen. Hij verfraait het klooster en laat de pandgang opkuisen en versieren met zijn wapenschild.

In **1894** wordt de kalvarieberg van Wouter Pompe geplaatst in de “nieuwe” refter.

In **1898**: afbraak van de resterende gebouwen van Thomas Howard aan de zuidkant.

Tussen **1856 en 1893** wordt de volledige muur rond het klooster gebouwd, lengte 1165 meter.

Vanaf 22 oktober 1901 wordt Thomas Schoen abt van de abdij.

In **1903** wordt de ziekenruimte evenwijdig aan de bibliotheek gebouwd. De daken worden hersteld.

In **1955** wordt de abdijkerk ook parochiekerk.

In totaal zijn er 9 Cisterciënzerabten geweest in de abdij van Bornem.